

Kako pokrenuti novine u Srbiji? (1)

Surov svet izdavaštva

piše: Robert Čoban
r.coban@emagazin.co.yu

U proteklim decenijama veliki broj štampanih glasila je bio prinuđen da stavi katanac na vrata

Srbija je danas groblje ugašenih dnevnika, nedeljnika i mesečnika. Ono što je preteklo u najvećoj meri je u vlasništvu međunarodnih medijskih korporacija. Kako u takvom ambijentu sanjati pokretanje svojih privatnih novina i kako taj san ostvariti?

Duga lista ugašenih

Politika ekspres, Tempo, Duga, Galaksija, Sabor, Fleš, TV Revija, DEM, Pečat, Dosijs X, Nacional, Centar, M magazin, Antena, Argument, Arena, Revija Tiker, Beogradske novine, Naša krmača, Evropljanin, Gradanin, Dnevni telegraf, NT Plus, Naša borba, Super tin, Zabava X, On, Ona, Džentlmen, Cool, Demokratija, Srpsko jedinstvo, Praktična žena, Sprint, Start, Lisa Moje dete, Srpski nacional, T3, Muški magazin, Gioia, Lea, PC Magazin, Metal Ha-

mm... Svim ovim novinama i magazinima zajedničko je to da su prestali da postoje u proteklih deset godina. Ovo je samo deo ugašenih novina i to onaj koji se odnosi na beogradske medije koje su prestale da postoje od 1997. do danas. Ako bi pretendovali da pobrojimo sve novine koje su prestale da postoje u bivšoj Jugoslaviji od 1945. naovamo – za to bi nam bila potrebna obimna studija.

Neki od gorepobrojanih bili su listovi sa višedecenijskom tradicijom (Politika Ekspres, Duga, TV Revija, Praktična žena), dok su drugi pak ugašeni nakon svega nekoliko brojeva (Pečat, Arena, Fleš...). Neki od njih su pak veliki svetski brendovi (Gioia, T3, PC Magazin, Lisa, Moje dete...) koji su uspeali u desetinama drugih država, ali u Srbiji – nisu!

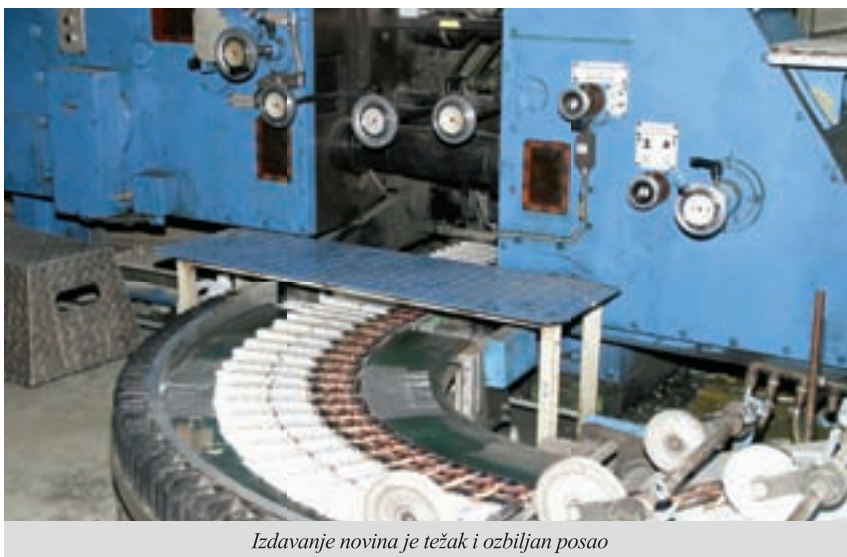
Kroz seriju tekstova na temu „Kako pokrenuti novine u Srbiji?“ pokušaću da u narednih nekoliko brojeva *e magazina* pomo-

PREDNOST SFRJ BILA JE VELIKO TRŽIŠTE OD 24 MILONA STANOVNIKA

gnem budućim izdavačima novina u Srbiji i ohrabrim ih da krenu putem koji će im omogućiti da opstanu u surovom svetu novinskog izdavaštva u tranzicionoj Srbiji. Za početak – za one koji su mladi, pa se ne sećaju i one malo starije, koji su zaboravili – evo malog hronološkog podsećanja na osamdesete i devedesete.

Osamdesete: čitalaca puno, slobode malo

Pokrenuti privatne novine u socijalizmu bilo je zakonski i tehnički nemoguće, čak i u liberalnoj verziji socijalizma kakvu smo mi u Jugoslaviji imali. Štampani mediji su pokretani isključivo unutar velikih društvenih

Izdavanje novina je težak i ozbiljan posao

Cilj novog serijala e magazina je da pomogne i ohrabri buduće izdavače

novinskih kuća, poput Politike, BIGZ-a i Borbe u Beogradu, Vijesnika u Zagrebu i sličnih socijalističkih medijskih mastodonata u prestonicama ostalih republika. Drugi nivo bile su regionalne i lokalne novine sa lokalnim samoupravama kao izdavačima, a treći – brojne novine koje su izdavala razna udruženja građana (književnika, golubara, numizmatičara), savezi (komunista, studenata, omladine...) i ostali članovi SSRNJ (Soc-saveza). Jedini izuzetak bili su možda mediji u vlasništvu crkava (Pravoslavlje, Glas koncila i sl.), ali i tu je reč bila o moćnim organizacijama sa velikim i fleksibilnim budžetom, spremnim da istupi i višegodišnje poslovanje u minusu.

Godinama, pa i decenijama izlazile su stotine i hiljade novina u SFRJ, neke u tiražima od 300 do 400.000 (npr: zagrebačka Arena i beogradska Nada osamdesetih), neke u većitom minusu i na teret nekog od izdašnih budžeta.

Prednost ove epohe bilo je veliko tržište od 24 miliona stanovnika SFRJ koji su govorili isti jezik (ili sličan, ali međusobno uglavnom razumljiv). Dodamo li tome oko milion „naših“ u dijaspori – i to onoj geografski

„dostupnoj“ (Zapadna Evropa) – bila je to zaista respektabilna tržišna celina. Prednost je bila i znatno viša kupovna moć prosečnog potrošača nego što je to danas slučaj.

A mane?

Rigidnost socijalističkog sistema ograničavala je mnoge vidove novinskog izdavaštva i njihov tržišni razvoj. Ako se izuzmu omladinske i studentske novine koje od sredine osamdesetih počinju da „otvaraju prozore“ i u svoje stupce puštaju neke nove vetrove – u većini ostalih štampanih medija, kada je o politici reč, držala se ona: „da sa tvoga puta ne skrenemo“. Retki su bili magazini poput zagrebačkih Danasa i Starta ili beogradskih NIN-a i Intervjua u kojima se moglo pročitati i nešto drugo osim „zvanične verzije“, bez obzira da li je reč o nemirima u Poljskoj, ratu u Afganistanu ili nestašicama struje i praška u zemlji.

Nekih od pomenutih studentskih i omladinskih magazina, poput slovenačke Mladine, postali su veoma relevantni akteri političkog života, prvi postavili pitanje smisla nošenja „štafete mladosti“ već se-

dam godina pokojnom predsedniku Titu i krajem devedesetih čak odigrali ključnu ulogu u „rušenju komunizma“.

Ključna mana kada je o izdavaštvu reč bila je formalna i faktička nemogućnost da sa npr. 50.000 nemačkih maraka u džepu pokrenete svoje privatne novine. Mogli ste otvoriti privatnu kafanu, zanatku radnju, čak i malu fabriku u garaži, ali novine – nikako.

Devedesete: rat, inflacija, siromaštvo, ali i nove mogućnosti

„A onda su došle devedesete...“, kako je to ispevao rezignirani Balašević, i donele sa sobom rat, inflaciju, siromaštvo, tržišni kaos – ali po prvi put i formalnopravnu i faktičku mogućnost da privatno lice pokrene nezavisno-političko ili bilo koje drugo glasilo. Ispolitizovanost srpskog društva s početka devedesetih, fascinacija novoosnovanim političkim strankama, izborima, novoprobudanim nacionalnim mitovima – učinila je da se većina izdavača okuša upravo na polju političkih magazina: Vreme, Demokratija, Srpska reč, Pogledi... Pokretanje nezavisnih dnevnih novina u Miloševićevoj Srbiji bilo je prilično skupo i rizično. Prvi izdavač privatnih dnevnih novina u Srbiji devedesetih bio je Slavko Ćuruvija, koji je nakon potpisivanja Dejtonskog sporazuma u novembru 1995. godine pokrenuo Dnevni telegraf. Njegov dnevni list i nedeljnik Evropljanin ugašeni su u oktobru 1998. godine nakon donošenja famoznog rigidnog Zakona o informisanju. Pola godine kasnije 11. aprila – likvidiran je i sam Slavko Ćuruvija.

Blic kao druga privatna dnevna novina ponikla tokom devedesetih (septembar 1996.), nakon nekoliko promena vlasnika i urednika, danas je vlasništvo švajcarskog medijskog koncerna Ringier. Iz Blica je nastao Glas javnosti, koji i danas izlazi. Kratkotrajni pokušaj privatnog izdavanja dnevne novine od strane Aleksandra Tijanića – list Građanin ugašen je 1997. godine nakon svega nekoliko meseci izlaženja.

Nastavak u sledećem broju ■

Autor je predsednik izdavačke kuće „Color Press Group“

Najveći proboj

Najveći medijski proboj, kada je o privatnim novinama reč, učinili su Slavko Ćuruvija i njegov ortak Momčilo Đorđević, koji su 1994. godine pokrenuli Telegraf, nedeljnik na tragu zagrebačkog Globusa, koji je za svega par meseci uz sjajno pogođen koncept i izdašnu reklamnu kampanju u Politici dostigao tiraž od, u to vreme, fantastičnih 120.000 primeraka. Mešavina političkih afera, priča o obračunima na beogradskom asfaltu i estradnih prepucavanja stvorila je od Telegrafa prvi privatni nedeljnik u Miloševićevoj Srbiji, čiji je tiraž preskočio „magični prag“ od 100.000, a uticaj i čitalačka publika uveliko su izašli iz okvira „kruga dvojke“ (Vreme) i krugova ideoloških istomišljenika (Pogledi, Srpska reč...).